

על קבלת השבת:

שירים בצל האקליפטוס

יותם זיו

"כן, כל הצבעים עוד יזהירו לכל הצדדים בעולם/ לראות כולם את כולם/ וכל הצדדים עוד יכירו בגוונים השונים את עצמם/ ויותר הצבעים לא יסתירו אדם מאדם, דם מדם" (מתוך: "כתונת פסים" מאיר אריאל).

פתיחה

16: 30, יום שישי, קיץ. אנחנו מסיימים לעשות "באלאנס", הכל מוכן. אנשים מתחילים לזרום אל המדשאה הגדולה שבצל האקליפטוסים ולהתיישב על המחצלות והכיסאות שפרסנו קודם לכן. הרוח נושבת בעלים ומביאה קרירות קלה מנחל אלכסנדר הזורם לידנו. זו השעה היפה בשבוע. עוד רגע נתיישב ונתחיל לנגן, אבל יש עוד כמה רגעי צוותא יקרים.

אני מסתכל בשעון: 16: 45, "קדימה, חבר'ה, צריך להתחיל". את מי שיגיע מעכשיו ילוו בדרכו ניגוני הפתיחה המלטפים. אחריהם נעצור, נתבונן בהתרגשות בציבור היפהפה שהתאסף ונתחיל.

פעם בחודש, בעונת הקיץ, אנו מקבלים כך, יחד, את השבת. אנשי עמק חפר והסביבה, על כל גוני זהויותיהם, מתקבצים לשעה וחצי של חסד. טקס ייחודי, רווי שירה, בתמהיל מקומי, יהפוך אותנו מציבור של פרטים, הנפלט משצף ימות החול המוטרפים, לקהילת שבת, נינוחה ושמחה. יחד נאסוף בעדינות את מעגלי הזהות השונים המשמשים אותנו בחליפות תזזיתית בחיי היום-יום, לכדי אחדות

אחת נוכחת והווה. מכאן נלך, כל אחת ואחד, אל השבת האישית של/ה על מנהגיה, מסורתיה ומצוותיה. אבל לקבל את פניה, נצא כולם יחדיו.

כך התחלנו

לפני כתשע שנים, כשחזרתי לעמק חפר, ישבנו שם, בצל האקליפטוס, כמה פעילי זי"ת (זהות יהודית תרבותית) וכמה מבני משפחותינו ויצאנו למסע. הצטרפתי אז אל חברי, עמית ארבל, המוביל המוזיקלי של ההרכב עד היום. שנינו בני קיבוצי העמק (גבעת חיים איחוד ומאוחד), היינו אז ועודנו, במסע לבניית הזהות היהודית שלנו וליצירת המרחבים שבהם היא יכולה לבוא לידי ביטוי ושמהם היא יכולה לקבל מענה. לא ראינו עצמנו מוצאים את מקומנו באחת מאותן מסגרות המתגדרות בהגדרות הזהות, שהיו ועודן קיימות בשטח. רצינו ליצור דבר חדש, ערוץ רחב ומכיל, שיבטא גם אותנו.

מרחב קבלות השבת היה קיים בילדותנו הקיבוצית, למרות הריחוק הכללי מן היהדות המסורתית בשאר תחומי החיים. כך, שבמקרה זה, יכולנו אפילו להביא אתנו ליצירה החדשה מסורת יהודית "מבית אבא", שאותה חסרנו כמעט בכל תחום אחר. כל אחד מאתנו הגיע מהתנסות אחרת במרחב היהודי והקהילתי. אני סיימתי לימודי מחשבת ישראל ב"מכללת אורנים", שבהם שילבתי גם לימודי הנחיה ב"מדרשה באורנים להתחדשות החיים היהודיים בישראל". עבדתי בקהילת "ניגון הלב", שהייתה מבוססת אז, בעיקר, על קבלות שבת, ובארגון "שדמות" שעוסק בטיפוח קהילתיות.

ביוזמת "זי"ת", שקמה שנה לפני כן במטרה לפתח תרבות יהודית לכלל תושבי עמק חפר, מצאתי ערוץ השפעה מידי. את כל הידע וההתלהבות שהיו לי יכולתי להביא לידי יישום בפרויקט קבלות השבת. במקביל, אפשרה לנו זי"ת לפתוח קבוצה מנגנת ולומדת פרשת-שבוע. הקבוצה משכה אנשי ניגון ותוכן, שלימים אף הזינו את ההרכב המתפתח של קבלות השבת (חמישה מחברי ההרכב היום הם יוצאי הקבוצה ההיא). מקהילת "ניגון הלב" הכרתי את כוחה האדיר של טקסיות משותפת לחולל קהילה. אבל בניגוד לניגון הלב, שמחנו על הפנייה העקרונתית של זי"ת והמחויבות שלה לכלל הזהויות

היהודיות בעמק. רצינו להקים הרכב שהוא קהילה בפני עצמה, כדי שהרוח שיכניס במעשה, תהיה רוח קהילתית. רצינו לקבל שבת יחד, באותו המרחב הפנוי, שיכול להפגיש את שלל הזהויות היהודיות. רצינו לבנות טקס שיפעים את רוחנו שלנו, שייקח אותנו אל תוך השבת ויעניק לה תוקף ומשמעות, אבל רצינו למצוא נוסחה ש"תעבוד" גם עבור רבים אחרים בקהילת העמק.

מאז אותו שישי בראשיתי, הצטרפו אלינו נגניות/ים ואנשי תוכן, בדרכים מדרכים שונות. חלקם עזבו בדרך וחלקם דבקו והפכו להיות "הרכב הבית של זית". מלכתחילה, אחד האתגרים הגדולים היה להשאיר את הדרך פתוחה לציבור שומר מסורת ושומר מצוות. החושים והידע שלנו במסורת ובהלכה לא ידעו לומר מתי החידוש שלנו מרחיק אחרים. האם מה שאנו מרשים לעצמנו לעשות יוצר בעיה למישהו אחר? לא היו אז בינינו, עדיין, בעלי/ות זהות מסורתית או אורתודוקסית, שיוכלו להשתתף במשאומתן. מצד שני, רצינו להתפתח ולפתח, רצינו להרגיש בבית ביצירה שלנו.

וכך, משנה לשנה, קיבל הטקס אופי, צבע, איכות וקהל. תמיד בתנועה, תמיד בחיפוש, תמיד במשאומתן. משאומתן בינינו, מוביל התוכן והמוביל המוזיקלי, משאומתן בין חברי ההרכב, משאומתן בינינו המובילים לבין מנהלות זי"ת. כל אחת ואחד מושך למוטיבים, לפרקטיקות, לתוכן, לשירים, לאופי, לדגשים ולמטרות שלו. וכך מתקדמים, צעד צעד, ניסוי וטעייה. וככל שהזמן עובר, ההרכב מתעבה ומעמיק ומתרחבת הקואליציה הזהותית שאנו מצליחים להחזיק ולייצג.

וכמו במשאומתן, רוב הזמן, את/ה לא מקבלת/ בדיוק את מה שאת/ה רוצה. יש שצריך לבלוע רוק ולנשום עמוק, יש ויתורים לעשות, הכלה וחריקת שיניים. הרבה סבלנות, הרבה דיבורים, ואפילו מפחיתנפס ועלבונות. כך מתאמנים בריבוי קולות. מעל כל אלו, יש הרבה רגעים גדולים של רעות, גדילה, הרחבת הדעת, הכרה בטעויות ובקיומן של דרכים שונות להגיע אל המטרה. רגעים של התרוממות-רוח גדולה, הן בחזרות ההרכב והן בקבלות השבת עצמן. כל עוד זכרנו שהמטרה היא להציע ולאפשר חוויה משמעותית של קבלת שבת משותפת לכלל הזהויות הקיימות בעמק חפר, יכולנו

להכיל את הכול. מי ששכח, או לא הכיר במטרה זו, או שלא קידש אותה, פרש בדרך.

מי בפנים ומי בחוץ?

הבמה, מטבעה, מושכת אליה אנשים חזקים, בעלי ביטחון ובעלי רצון להופיע ולהתבלט. היו, למשל, גם סוליסטים, שראו בקבלות השבת הזדמנות עבור צורכיהם הבימתיים, אבל לא היו אלו היחידים שלא התאימו להרכב. אחד הקשיים הגדולים באותו תהליך התהוות הוא להגיע להבנה הדדית עם משתתף/ת, שנכון להיפרד. שאפנו להרכב רחב וההרכב היה זקוק לעוד נגנים, זקוק לעוד זמרים וזמרות וא-נשי תוכן והנחיה. וכן, במהותו, הזמין ההרכב את אנשי העמק המתאימים, למצוא בו את ביטויים הקהילתי. כך, שדלתותינו היו פתוחות להכיר ולשתף מוזיקאים ואנשי תוכן.

אבל, כאמור, לא כולם מתאימים. בין אם מדובר במקצוענים, שלא יכלו להתחייב להרכב בשל מחויבות לפעילותם העצמאית, בין אם מדובר בחובבנים מדי, שהקשו על הביצוע המוזיקלי או התוכני ו"תפסו מקום" למוכשרים מהם, ובין אם המדובר בדמויות דומיננטיות מדי, שתפסו יותר מדי מקום ובכך "חנקו" את האפשרות של הרבים ללבלב זה לצד זה ופגמו במרקם הנעים של העשייה המשותפת. והייתה גם מקצועיות פשוטה, כמו זו שהתבררה לנו, שנגני הבס והתופים חייבים להיות מקצוענים, כי עליהם מושתת כל התיאום המוזיקלי. כך או כך, מאוד קשה היה "להיפרד יפה". האמנו תמיד שכל אחד יכול להביא משהו ייחודי למכלול. קשה היה לוותר על עיקרון ההכלה וההכללה ולהחליט לוותר על מישהו. וקשה לעשות זאת בפועל, שהרי מדובר בדיני נפשות. אבל זה הכרחי להתפתחות. כל אחד שנמצא בהרכב "תופס מקום" של מישהו אחר. מעולם לא הצטערנו על החלטה שכזו, בין אם באה מצד המשתתף ובין אם באה מצדנו. ברוב המקרים היה זה המשתתף שהגיע להחלטה.

שכן, יחד עם התרומה הייחודית שהביא כל אחד, הרי שהוויתור, הצניעות והענווה הפכו לגורם הממייץ של חברי ההרכב. רק מי שמשוגל היה להכיר ביופייה של האחרות וריבוי הקולות ולהכפיף

אליהם את גאוותו ותאוותו, זכה להיות חלק ובסופו של דבר, גם להביא משהו מאוד אישי משלו אל המכלול.

גורם ממיין נוסף הוא ההתנדבות מחד גיסא והמחויבות מאידך גיסא. כהרכב קהילתי, רובו גם חובבני. רוב המשתתפים עושים זאת בהתנדבות, אך כולם מחויבים מחויבות גדולה לעניין וכולם נהנים מן הדרך. מי שלא יכול היה להתחייב להתנדבות זו, וודאי גם אם לא נהנה מן הדרך, עזב.

מורכבות, גיוון, רלוונטיות

לימים הפך ההרכב עצמו לפסיפס זהויות יהודיות מורכב. אם צריך לדבר בהכללות, כדי לדבר בכלל, אז נאמר שבינינו דתיים סרוגים, דתל"שים, שמו"צניקים ותיקים, חילונים נינוחים, רפורמים, קונסרבטיבים ומשוטטים עצמאיים ובלתי מחויבים במרחבי הדת והאמונה. ואנו חסרים ומחפשים עדיין את הגוון המזרחי והמסורתי ועוד גוני גוונים שיש לכתונת הפסים היהודית-ישראלית להציע.

המחויבות המהותית של זי"ת, כאמור, היתה ועודנה, לכלל הזהויות היהודיות בעמק. כל יצירה ועניין צריכים להיות מאפשרים עבור כולם (למשל, שעת הסיום, תמיד תאפשר לשומרי השבת לשוב לביתם בזמן). ועם שלא היו בינינו דתיים בתחילת הדרך, היה ברור שזהו גם מקומם, בהרכב ובקהל. ואכן, גילוי גדול היה, שככל שהתגוון והתרחב ההרכב, כך התגוון הציבור המתאסף עמנו וגדל.

למעשה, הזמן שבו אנו עוסקים הינו הזדמנות אדירה ליצירה של תרבות יהודית משותפת. זהו זמן יהודי במהותו, אך הוא איננו תפוס על-ידי טקסים מחייבים של זהות כזו או אחרת (למעט הכנות קדחתניות לשבת, או שנת צהריים). זוהי קרקע פורייה ליצירה משותפת של טקס יהודי-ישראלי, המכוון אל המכנה המשותף הגבוה של הזהויות היהודיות. וזוהי משימה איך-סופית, שכמו המסורת היהודית, נעה בין שימור לחידוש באופן מתמיד.

והשפעות חדשות הגיעו מכל עבר: מכל חברה/ת הרכב ובית אבאימא שלו/ה. מאומנים שאירחנו למדנו שירים חדשים. חלקנו הקפדנו להשתתף בכנסי הניגונים של המדרשה באורנים והבאנו משם השפעות אל ההרכב. בכנסים ההם גם ייסדנו את ההרכב "קולות

רבים", שכלל מובילי ויוצרי תרבות יהודית מתחדשת מקהילות שונות. מהעבודה ב"קולות רבים" למדנו עוד ועוד לחנים, ניגונים ושירים וכן פרקטיקות וגישות שונות לקבלת השבת, והבאנו אותן "הביתה". רוב הניגונים שלמדנו בדרכים נוסו תחילה ב"מעבדה" של קבוצת פרשת השבוע, ולאחר מכן הובאו אל ההרכב ומשם אל קבלת השבת. תהליך התהוות זה הצריך – ועודנו מצריך – שמירה מתמדת על איזונים בכמה רבדים:

בחירת התכנים

בבחירת השירים שאנו שרים בטקס, אנו תרים אחר איזון בין שירים ישנים לבין שירים חדשים, בין שירים מוכרים לבין שירים שאנו רוצים להכיר לקהל, כמו גם יצירה מקורית שלנו ושל יוצרים אחרים במרחב. איזון בין שירים "חילוניים" לבין שירים אמוניים, בין שירי שבת מסורתיים וקבלת השבת המסורתית לבין היצירה הישראלית רבת הגוונים; בין פיוטים בלחנים מוכרים לבין לחנים חדשים. אתגר התוכן משקף את המתח בין הרצון שלנו לקיים קבלת שבת כחלק מרצף יהודי ותיק ובעל שורשים, לבין שאיפתנו ליצור טקס חדש, ישראלי, מכיל ורענן.

ההתלהבות של עמית ושלי מגילוי עולם המסורת היהודית גרמה לנו, כבר בשלב מוקדם, לשלב עוד ועוד מחומרי השבת שלה, על חשבון מוטיבים ישראליים וחלוציים שהבאנו מהקיבוץ מלכתחילה. אוראז דאג חבר ההרכב "השמו"צניק" להזכיר לנו את המחויבות לשאינם מאמינים ושאינם יונקים מן המסורת ההיא. הוא חש, בצדק, על בשרו שלו, שנוצר ניכור בינו לבין הטקס והוא השכיל להאיר את עינינו לכך. אני זוכר שלא ששנו להקשיב, כי אנחנו היינו במסע משלנו להיכרות עם מחוזות חדשים, אבל בעקשנותו ובהתמדתו הוא הצליח לייצב את התהליך ולשמר את המחויבות של ההרכב לא-נשי ההתיישבות העובדת, שלא היו שותפים לתהליכים שעברנו אנחנו, המובילים. כאן עולה צורך נוסף, והוא שמירת "האצבע על הדופק" והתקשורת עם הקהל-קהילה. אנו תופשים את עצמנו כגרעין שצמח מתוך הקהילה, ועל כן תפקידנו אינו לחנך את המעגלים השותפים

בקבלות השבת, אלא לייצר עבורם מסגרת ביתית שתכנייה והלך-רוחה מבטאים את רוחם שלהם.

בחירת פרקטיקות

כאשר עיצבנו את קבלת השבת, קבענו לקיים קידוש ו"המוציא" כחלק מן הטקס. שותפתנו הדתייה מתמידה לאַתְגֵּר הכרעה זו, שכן בעיניה זו רק "הצגה של זה" ולכן זה מיותר. היו שלבים שאף אני סברתי שעלינו להתדייק יותר עם ההלכה והמסורת, ולפיכך לוותר על הפרקטיקה הזו, שנראתה לי יותר שריד של תרבות גני הילדים הממלכתיים מאשר צורך טקסי. אך היו מי שהתעקשו וראו בכך את הערך של "שבירת המחיצה עם הקהל", גם בהשתתפות הפעילה במענה ה"אמן", בלגימה ובאכילה וגם בהשתתפות במזיגה, בחלוקת הכוסות והחלות. אחרים מצאו את הערך של היכרות עם מוטיבים יהודיים, שלא כולם מזדמן להכיר. יש שמצאו במנהג את הערך הטקסי, את המתודה השונה שהוא מביא וגם את ההתאמה לרעיון הקידוש המקורי, שבו נוהגים יהודים לקדש את הזמן הטקסי. לעת עתה, המוטיבים הללו ממשיכים להתקיים בטקס שלנו, ואני אישית שלם אִתָּם יותר, הודות לחבריי שהתעקשו עליהם.

כבשני המקרים האחרונים, ישנה צרימה בהרמוניה, כאשר חבר/ת הרכב, נאלצ/ת להיכנס ל"תפקידה" כמייצגת קבוצת הזהות שלה ולהיאבק על מקומה של הזהות שממנה היא באה. אבל זוהי גם אחריותנו, ובזעיר אנפין זהו שיח הזהות, אותו משא־ומתן, שהיינו מייחלים שיתרחש במרחב הזהות היהודית הכללית, מתוך מחויבות ראשונה במעלה ובלתי מתפשרת להישאר יחד. לו רק יכול היה השיח הכללי בין זרמי היהדות השונים להיות עדין, כן, אוהב ומתובל בהומור, כפי שהוא קורה במרחב הקטן שלנו.

קהילתיות: מעבר מניכור לאינטימיות

אחד האתגרים שהעמדנו לעצמנו הינו המעבר התודעתי "מקהל לקהילה": להמיס את המחיצה הסמויה, שבין ההרכב המוביל לקהל המתאסף; ליצור תחושה קהילתית ומשתפת מחד גיסא, אך לא לוותר על דיוק והובלה מודעת מאידך גיסא; לעבור מתפישה של "הופעה"

לתפישה של התכנסות משותפת בהנחיית שליחי ציבור. בניסיון ליצור אינטימיות ואותנטיות במפגש שכזה, קיים המתח בין המקצוענות לחובבנות. מצד אחד, כדי לאפשר חוויה טקסטית חזקה, יש צורך בביצוע מדויק, מהודק ומקצועי המאפשר לחווים את הטקס להיות בחוויה ולא להידרש כלל בתשומת לבם אל הזיופים, הרגעים המתים ושאר תקלות "חובבניות". מצד שני, ככל שהמקצוענות עולה, נוצר מרחק בין הקהל למבצעים, הקהל הופך למאזין יותר מאשר משתתף. קל יותר לעורר שירת רבים כשהביצוע שומר על חספוס בניחוח חובבני, המקטין את המרחק בין המבצע המוביל ל"שאר המבצעים" מן הקהל.

כשהתחלנו עם קבלות השבת, לא היה צורך אפילו בהגברה. ישבנו יחד עם המתאספים ושרנו. לא היתה כל מחיצה בינינו, היינו קהילה. ככל שהתרבו המשתתפים, נוצר ההכרח בהגברה. סוללת המיקרופונים והמוניטורים שחצצה בינינו לבין המתאספים נטלה מן האינטימיות ההיא. קירבנו את המחצלות, אך הקהל נסוג מן ה"במה" שנוצרה; הקפדנו על "סטנדים" נמוכים למיקרופונים ורק עבור מי שבאמת צריך. אבל אותה תחושת מעגל לא באמת חזרה מאז. באחת מקבלות השבת נותק לנו החשמל ויצאנו עם הכלים בשיירה אל תוך הקהל. היה זה אחד מרגעי השיא של הפרויקט אי-פעם. ואולם, באופן מובנה ומתוכנן מראש, איננו מצליחים "לצאת" כך ולהתערבב. להרכב שעובד ומתאמן יש שאיפה לדייק ולנקות את הביצועים. מגמתנו היא להביא מוזיקאים מקצועיים ככל הניתן, אך מנהלות זי"ת מתעקשות באופן קבוע על שמירת החספוס והחובבנות. מתח זה מביא לידי כך שבפועל, לצד העלייה ברמת הביצוע וההגשה, נשמר האופי החובבני, האינטימי. מסתבר שדווקא עבודה מקצועית, הכנה קפדנית ותכנון מדויק מאפשרים נינוחות וספונטניות בזמן־אמת.

מחויבות: השלכותיהם של ההיבטים הטכניים

חובבנות ומקצועיות הדרות בכפיפה אחת נובעות גם מאופי חברי ההרכב. חֶלְקֵנו, כאמור, חובבנים וחלקנו מקצוענים. החובבנות המסוימת שומרת על האופי ה"עממי" של קבלת השבת, אך יוצרת בעיה אחרת: ההרכב, מטבע היותו קהילתי ומתוקף תפקידו "מן

הקהילה אל הקהילה", בנוי בכוונה תחילה על מתנדבים, הלוקחים חלק בטקס מתוך מחויבות גדולה לעניין והנאה מן הדרך. עם זאת, מי שזהו מקצועו ונדרש להתחייב לפרויקט, ראוי שיקבל תמורה כספית על עבודתו. אף אנחנו כמובילים, שעבודה רבה לנו סביב קבלת השבת עצמה, התקשינו לראות את עצמנו מחויבים לה ללא שכר. כך הגענו למצב שבו יש בהרכב מקבלי שכר ויש שאינם מקבלים (למעט מילגה כלשהי שהצלחנו לארגן וגם היא בניגוד לתפישת ההתנדבות העקרונית והתפשרות עמה). זו אינה מציאות פשוטה, אך למדנו לחיות אתה, כאשר למעשה, מי שהוזמן ובא כמקצוען מקבל שכר (צנוע יחסית), ומי שבא כחובבן, מתנדב.

קשה ובעייתי לצרף נגנים מקצועיים, שיהיו מחויבים לחזרות ולאירועים בלי לשלם להם. בעייתי לא פחות להנהיג מדיניות של תשלום לחלק מן ההרכב ולאחרים לא. אנו מתמודדים תדיר עם מתח זה, שמשקף את הפער שבין מחויבותנו לצד האמנותי-טקסי, לבין מחויבותנו לצד הארגוני והאחריות הכללית. אנו מכירים בצורך להחזיק את הקשר בין שמים לארץ כדי לעלות בשלום ולרדת בשלום.

חתימה

שאלות ומתחים מלווים את תהליך התהוות קבלת השבת מראשיתו ועד עתה. לצד הנושאים שבהם הרחבתי, קיימות, כמובן, שאלות נוספות החוזרות ומאתגרות את הפרויקט: המתח בין מחויבותנו לציבור הקבוע לבין האורחים החדשים, בחתירה ליצירת אווירה ביתית של יודעי ח"ן תוך שמירה על רלוונטיות ומשמעות גם עבור האורח המזדמן; השאיפה לחדש, אל מול הקושי ללמד את הקהל דברים חדשים בפעימה של אחת לחודש.

האתגר והמתחים הפנימיים לימדו אותי לסמוך על המחלוקת, גם כשהיא מוכרעת בניגוד לדעתי. גיליתי, שכל עוד המחלוקת הינה לשם שמים (למטרה משותפת וגדולה מאתנו), הרי שמעבר לוותר ולקבלת הדין, יש אמת וצדק בכל גישה ותפישתה. גיליתי, שדעתו של היחיד מוגבלת בראייתה ובתפישתה, ושריבוי הדעות אין קצה לו. היצירה הטקסית המשותפת עולה עשרות מונים ורלוונטית עשרות

מונים על פני יצירת היחיד של טקס בצלמו ובדמותו. בתהליך העבודה למדנו כולנו את השמחה שבאחרות. ועוד גילינו, שיצירה תרבותית היא ריצה למרחקים ארוכים. אבל, אין אתה מרגיש את המאמץ כל עוד אתה נהנה מן הדרך. ההרכב שלנו נהנה להיפגש לכל מטרה, מתגעגע בתקופת היובש (בחורף, כשהשעון ומזג האוויר אינם מאפשרים), וגם אם לא היה מגיע אף אחד מלבדנו לקבלת השבת, היינו נהנים לקבל שבת ביחד. מתוך הנאתנו וחיבתנו הגדולות לקבלת השבת שלנו, אנחנו משתפים כאן ברצון בתובנותינו ובניסיונו, ומוכנים בשמחה לסייע לכל מי שרוצה לפתח או לקדם את מרחב קבלת השבת שלו.*

וכמובן, מזמינים לבוא ולהשתתף אתנו בקבלת השבת בנחל.

* יש להודות, כי ללא היוזמה, הגיבוי, המחויבות והשותפות האמתית של המועצה האזורית, החל מסגן ראש המועצה, דרך המרכז הקהילתי וכלה במנהלות זי"ת המעורבות והמובילות של הפרויקט, הרי שלא היה מתקיים דבר מכל אלו. ברצוני להודות כאן לכל העושים במלאכה על שנתנו ונותנים לנו את "מגרש המשחקים" הנפלא הזה, את הניסוי החברתי המרתק – את מעבדת ריבוי הקולות שלנו.